

RAAP-NOTITIE 435

Plangebied Van Ambestraat
Gemeente Lingewaard
Een inventariserend archeologisch onderzoek

Colofon

Opdrachtgever: Meuwsen Betuwe Vastgoed bv

Project: archeologisch onderzoek plangebied Van Ambestraat (gemeente Lingewaard)

Titel: Plangebied Van Ambestraat, gemeente Lingewaard; een inventariserend archeologisch onderzoek

Status: eindversie

Datum: september 2003

Auteur: drs. A.M.V. Meij

Bestandsnaam: L:\QXPress\Notities\2003\BEAM\N0435-BEAM.qxd

Projectcode: BEAM

Projectleider: drs. A.M.V. Meij

Projectmedewerker: L.M. Flokstra

ARCHIS-waarnemingsnummers: niet van toepassing

Autorisatie:

drs. E. Heunks

ISSN: 0925-6369

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V.

telefoon: 020-463 4848

Zeeburgerdijk 54

telefax: 020-463 4949

1094 AE Amsterdam

E-mail: raap@raap.nl

Postbus 1347

1000 BH Amsterdam

© RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., 2003

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Samenvatting

In opdracht van Meuwsen Betuwe Vastgoed bv heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau op 12 augustus 2003 een inventariserend archeologisch onderzoek uitgevoerd in verband met de inrichting van plangebied Van Ambestraat. Doel van dit onderzoek was eventueel aanwezige archeologische resten op te sporen en, voor zover mogelijk, een eerste indruk te geven van de kwaliteit (gaafheid en conservering), aard, datering, omvang en diepteligging ervan.

Voor het plangebied gold bij aanvang van het veldonderzoek een middelmatige tot hoge archeologische verwachting voor vindplaatsen uit de periode Steentijd t/m Late Middeleeuwen. Deze verwachting is gebaseerd op de ligging van het plangebied op een rivierduin en de aanwezigheid van reeds bekende vindplaatsen in de directe omgeving.

Op grond van de mogelijke aanwezigheid van archeologische grondsporen en/of archeologische resten verdient het aanbeveling om de geplande graafwerkzaamheden uit te voeren onder archeologische begeleiding.

1 Inleiding

1.1 Kader en doelstelling

In opdracht van Meuwsen Betuwe Vastgoed bv heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau op 12 augustus 2003 een inventariserend archeologisch onderzoek uitgevoerd in verband met de inrichting van plangebied Van Ambestraat. Het onderzoek diende te worden uitgevoerd omdat realisatie van de plannen zou kunnen leiden tot aantasting of vernietiging van mogelijk aanwezige archeologische resten. Doel van het onderzoek was het opsporen van deze resten en, indien mogelijk, een eerste indruk geven van de kwaliteit (gaafheid en conservering), aard, datering, omvang en diepteligging ervan.

1.2 Plangebied en archeologische verwachting

Plangebied Van Ambestraat (oppervlakte ca. 0,2 ha) ligt ten zuidwesten van de dorpskern van Bemmelen tussen de Van Ambestraat en de Bosweistraat. Kadastraal is het plangebied bekend onder gemeente Bemmelen, sectie H, perceel 2200. Het gebied staat afgebeeld op kaartblad 40C van de topografische kaart van Nederland (schaal 1:25.000); de centrumcoördinaat is 189.700/433.650. Ten tijde van het onderzoek was het plangebied voorzien van bebouwing en oppervlakteverharding. Voor het plangebied geldt een middelmatige tot hoge archeologische verwachting voor vindplaatsen uit de periode Steentijd t/m Late Middeleeuwen (zie § 2.2).

1.3 Onderzoekopzet en richtlijnen

Het onderzoek bestond uit een bureauonderzoek en een karterend booronderzoek.

Het inventariserend archeologisch onderzoek is uitgevoerd volgens de hiervoor geldende normen en richtlijnen die zijn vastgelegd in het Handboek ROB-specificaties (Brinkkemper e.a., 1998). RAAP Archeologisch Adviesbureau en de door RAAP toegepaste procedures zijn goedgekeurd door het College voor de Archeologische Kwaliteit (CvAK), de instelling die de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA) beheert.

Zie tabel 1 voor de dateringen van de archeologische perioden. Enkele vaktermen worden achter in deze notitie beschreven (zie verklarende woordenlijst).

2 Bureauonderzoek

2.1 Methodes

Voorafgaand aan het veldonderzoek is een bureauonderzoek uitgevoerd om na te gaan of er reeds archeologische vondsten uit het plangebied geregistreerd staan en om ten behoeve van het veldwerk de landschappelijke (geologische en bodemkundige) kenmerken en de hieraan gerelateerde gespecificeerde archeologische verwachting te bepalen. In het kader van het bureauonderzoek zijn verschillende bronnen geraadpleegd (zie literatuurlijst).

Om inzicht te krijgen in het voorkomen van archeologische vindplaatsen in of nabij het plangebied is het ARChEologisch Informatie Systeem (ARCHIS) van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB) te Amersfoort geraadpleegd.

2.2 Resultaten

Geologie en geomorfologie

Volgens de geologische kaart (RGD, 1990) grenst het plangebied in het zuiden aan een gebied met holocene komafzettingen en in het noorden aan een gebied met pleistocene eolische rivierduinafzettingen. Volgens de paleogeografische kaart (Berendsen & Stouthamer, 2001) ligt het plangebied in een zone met holocene oever- en komafzettingen. Uit de zanddieptekaart blijkt dat de top van het pleistocene zand begint op 3,0 tot 4,0 m -Mv (Berendsen, Faessen & Kempen, 1994). Op de geomorfologische kaart staat het plangebied aangegeven als een rivieroeverwal (RGD/Stiboka, 1985).

Archeologie

In ARCHIS staan geen archeologische vindplaatsen geregistreerd uit het plangebied. Uit de directe omgeving van het plangebied zijn talloze vindplaatsen bekend op en nabij het rivierduin van Bemmelen. Ook de oude laat-middeleeuwse dorpskern van Bemmelen ligt op dit pleistocene duin.

Rivierduinen vormen vanwege hun gunstige (hogere) ligging reeds vanaf het Laat Paleolithicum aantrekkelijke locaties voor bewoning, begravingen en/of landbouw.

De vindplaatsen in de directe omgeving van het plangebied betreffen onder andere nederzettingen uit de periode Romeinse tijd t/m Vroege Middeleeuwen (ARCHIS-waarnemingsnummers 3536 en 16356), een urnenveld uit de Vroege IJzertijd (ARCHIS-waarnemingsnummer 6792) en een Romeins grafveld (ARCHIS-waarnemingsnummer 24793).

Behalve deze vindplaatsen staat in ARCHIS 1 archeologisch monument geregistreerd uit de directe omgeving van het plangebied. Deze ligt op circa 300 m ten oosten van het plangebied. Het gaat om sporen van bewoning uit de periode Romeinse tijd t/m Vroege Middeleeuwen (Monumentnummer 4263).

Archeologische verwachting

Voor het plangebied gold bij aanvang van het veldonderzoek een middelmatige tot hoge archeologische verwachting voor vindplaatsen uit de periode Steentijd t/m Late Middeleeuwen. Deze verwachting is gebaseerd op de aanwezigheid van een pleistoceen rivierduin en talloze vindplaatsen in de directe omgeving van het plangebied.

3 Veldonderzoek

3.1 Methodes

Tijdens het veldonderzoek zijn 7 boringen verricht. De boringen zijn zo gelijkmatig mogelijk verspreid over het gehele plangebied gezet. De gehanteerde methode wordt geschikt geacht voor het opsporen van de meeste in dit gebied te verwachten nederzettingsterreinen uit de periode Steentijd t/m Late Middeleeuwen. De methode is niet geschikt om graven, verkavelingspatronen en andere zeer lokale archeologische resten in kaart te brengen.

Er is geboord tot maximaal 2,1 m -Mv met een Edelmanboor met een diameter van 15 cm en een gutsboor met een diameter van 3 cm. De boringen zijn onder andere conform NEN 5104 beschreven en met meetlinten ingemeten (x- en y-waarden). Het opgeboorde materiaal is in het veld gezeefd met een zeef met een maaswijdte van 0,5 cm, waarbij het zeefresidu is gecontroleerd op de aanwezigheid van archeologische indicatoren (zoals houtskool, vuursteen, aardewerk, metaal, bot, verbrande leem en fosfaatvlekken).

3.2 Resultaten

Geologie en bodem

In het gehele plangebied is de bodem tot gemiddeld 75 cm -Mv ernstig verstoord als gevolg van recente bodemtechnische ingrepen. Ter hoogte van boring 6 is de bodem tot minimaal 1,2 m -Mv (boring gestaakt wegens ondoordringbaar beton) verstoord. Onder de verstoorde laag is sprake van een uniforme natuurlijke bodemopbouw. Overal (ook in de verstoorde laag) komen matig grove zandafzettingen voor. Op grond van textuele en morfologische kenmerken lijkt het te gaan om dagzomende pleistocene rivierduinafzettingen.

Archeologie

Tijdens het veldonderzoek zijn in 6 boringen (boringen 1, 3, 4, 5, 6 en 7) archeologische indicatoren aangetroffen waarvan 3 in de verstoorde laag (boringen 3, 4 en 6). De overige 3 (boringen 1, 5 en 7) betreffen verbrande leem en middeleeuws handgevormd aardewerk. Gezien de uiterst geringe informatiewaarde van de archeologische indicatoren in de verstoorde context, zijn op figuur 1 alleen de indicatoren uit onverstoorde context weergegeven.

4 Conclusies en aanbevelingen

4.1 Conclusies

Volgens de bevindingen van het bureauonderzoek gold voor het plangebied een middelmatige tot hoge archeologische verwachting voor vindplaatsen uit de periode Steentijd t/m Late Middeleeuwen (zie § 2.2). Inderdaad zijn tijdens het veldwerk in 6 boringen archeologische indicatoren aangetroffen, waarvan 3 in een niet-verstoorde laag. Het gaat om verbrande leem en middeleeuws handgevormd aardewerk. Hoewel het oorspronkelijke oppervlak waarschijnlijk is opgenomen in de verstoorde laag kan op grond van de vastgestelde vondsten de aanwezigheid van (deels) intacte archeologische resten niet worden uitgesloten. Hierbij moet worden gedacht aan diepere sporen van bijvoorbeeld waterputten en standers van huizen.

4.2 Aanbevelingen

Op basis van de mogelijke aanwezigheid van archeologische grondsporen en/of archeologische resten verdient het aanbeveling om de geplande graafwerkzaamheden uit te voeren onder archeologische begeleiding.

In bijlage 1 worden de voorwaarden uiteengezet waaraan een archeologische begeleiding dient te voldoen.

Met betrekking tot de bevindingen van onderhavig onderzoek dient contact opgenomen worden met de provinciaal archeoloog van Gelderland (drs. F. de Roode).

Literatuur

Berendsen, H.J.A., E.L.J.H. Faessen & H.F.J. Kempen, 1994. *Zand in Banen. Zanddiepte-attentiekaarten van het Gelders rivieren-Gebied.* Provincie Gelderland, Arnhem.

Berendsen, H.J.A., & E. Stouthamer, 2001. *Palaeogeographic development of the Rhine-Meuse delta; The Netherlands.* Van Gorcum, Assen.

Brinkkemper, O., e.a. (redactie), 1998. *Handboek ROB-specificaties.* Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, Amersfoort.

Nederlands Normalisatie-instituut, 1989. *Nederlandse Norm NEN 5104, Classificatie van onverharde grondmonsters.* Nederlands Normalisatie-instituut, Delft.

RGD, 1990. *Geologische kaart van Nederland (concept), schaal 1:50.000. Kaartblad Arnhem West.* Rijks Geologische Dienst, Lochem.

RGD/Stiboka, 1985. *Geomorfologische kaart van Nederland, schaal 1:50.000. Kaartblad 40 Arnhem.* Rijks Geologische Dienst/Stichting voor Bodemkartering, Haarlem/Wageningen.

Vorbereidingscommissie Kwaliteitszorg Archeologie, 2001. *Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie. Eindrapport van de Vorbereidingscommissie Kwaliteitszorg Archeologie.* Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, Den Haag.

Gebruikte afkortingen

ARCHIS	ARChEologisch Informatie Systeem
CvAK	College voor de Archeologische Kwaliteit
-Mv	beneden maaiveld
KNA	Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie
ROB	Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek

Verklarende woordenlijst

eolisch	Door de wind gevormd, afgezet.
Holoceen	Jongste geologisch tijdvak (vanaf de laatste IJstijd: ca. 8800 jaar voor Chr. tot heden).
komafzetting	Bij de laagste stroomsnelheid afgezette sedimenten (klei) in het komgebied.
oeverafzetting	Rug langs een rivier, bestaande uit overwegend zand- en zavelafzettingen.
oeverwal	Langgerekte rug langs een rivier of kreek, ontstaan doordat bij het buiten de oevers treden van de stroom het grovere materiaal het eerst bezinkt.
Pleistoceen	Geologisch tijdvak dat ca. 2,3 miljoen jaar geleden begon. Gedurende deze periode waren er sterke klimaatswisselingen van gematigd warm tot zeer koud (de vier bekende IJstijden). Na de laatste IJstijd begint het Holoceen (ca. 8800 voor Chr.).
rivierduin	Door uitstuiving uit een riviervlakte hierlangs ontstaan duin (in Nederland meestal Weichselien of Vroeg Holoceen van ouderdom).

Overzicht van figuren, tabellen en bijlagen

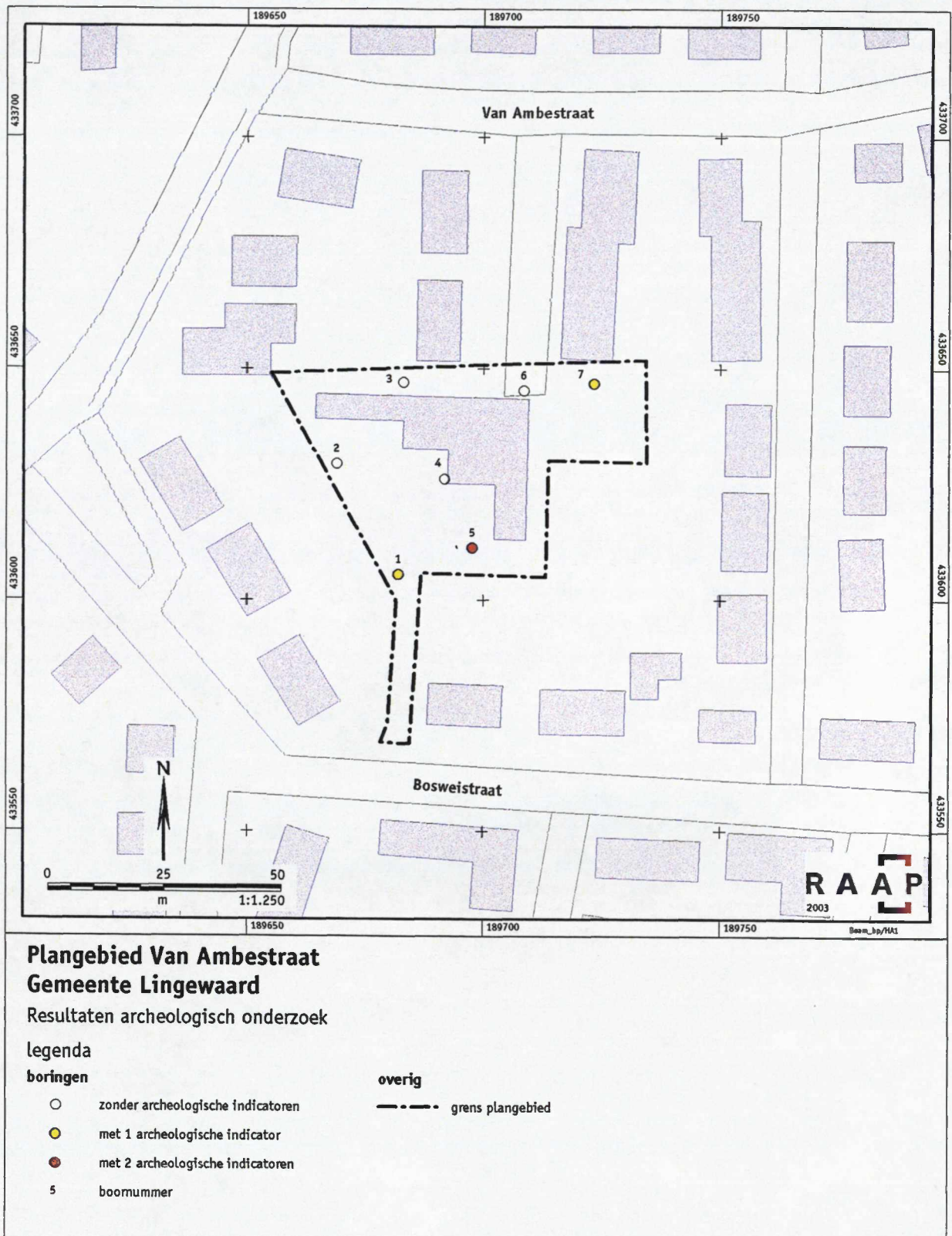
Figuur 1. Resultaten archeologisch onderzoek.

Tabel 1. Archeologische tijdschaal.

Bijlage 1. Voorwaarden archeologische begeleiding.

Periode	Datering			
Nieuwe tijd	1500	-	heden	
Late Middeleeuwen	1050	-	1500	na Chr.
Vroege Middeleeuwen	450	-	1050	na Chr.
Romeinse tijd	12 voor	-	450	na Chr.
IJzertijd	800	-	12	voor Chr.
Bronstijd	2000	-	800	voor Chr.
Neolithicum (nieuwe steentijd)	5300	-	2000	voor Chr.
Mesolithicum (midden steentijd)	8800	-	4900	voor Chr.
Paleolithicum (oude steentijd)	300.000	-	8800	voor Chr.

Tabel 1. Archeologische tijdschaal.

Figuur 1. Resultaten archeologisch onderzoek.

Bijlage 1: Voorwaarden archeologische begeleiding

Een archeologische begeleiding dient te bestaan uit de volgende onderdelen:

- veldwerk;
- data- en vondstverwerking;
- rapportage.

Veldwerk

De begeleiding wordt (zoveel mogelijk) uitgevoerd conform de specificaties veldwerk van de ROB en de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie. De werkzaamheden worden zoveel mogelijk uitgevoerd op een wijze die de voortgang van de werkzaamheden niet belemmert. Het is evenwel niet geheel uit te sluiten dat bij een bepaalde bijzondere vondst (graven en dergelijke) in overleg met de uitvoerder en opdrachtgever de graafwerkzaamheden tijdelijk opgeschort dienen te worden. In dergelijke gevallen dient contact opgenomen te worden met het bevoegd gezag (provincie/ROB). De kans op dit soort situaties is echter gering.

Data- en vondstverwerking

De resultaten van de archeologische begeleiding dienen te worden geanalyseerd en verwerkt. Daartoe behoort het schoonmaken en beschrijven van vondsten en het uitwerken van de gefotografeerde en/of getekende sporen en profielen. Documenten, foto's, tekeningen en vondsten zullen na afronding van het onderzoek conform de actuele richtlijnen worden overgedragen aan het archeologisch depot van de provincie Gelderland. De resultaten van de archeologische begeleiding worden (verplicht) ingevoerd in het archeologische registratiesysteem ARCHIS van de ROB.

Rapportage

De resultaten van de begeleiding dienen te worden gerapporteerd. Van de toegepaste methoden tijdens de archeologische begeleiding en de resultaten ervan wordt een schriftelijk verslag gemaakt.